

**SZENT ISTVÁN
EGYETEM**

GÖDÖLLŐ

**A kompetenciaigények vizsgálata a szakképzés és a munkaerőpiac
összefüggéseiben, az észak-magyarországi régióban**

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

Tézisfüzet

Sós Tamás

Gödöllő

2018

A doktori iskola megnevezése: Szent István Egyetem
Gazdálkodás és Szervezéstudományok
Doktori Iskola

A doktori iskola tudományága: gazdálkodás- és szervezéstudományok

A doktori iskola vezetője: **Dr. Lehota József**
egyetemi tanár, az MTA doktora
Szent István Egyetem, Gödöllő
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Üzleti Tudományok Intézete

Témavezető: **Dr. Hajós László**
nyugalmazott egyetemi tanár, többszörös
külföldi akadémikus
Szent István Egyetem, Gödöllő
Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar
Üzleti Tudományok Intézete

.....

az iskolavezető jóváhagyása

.....

a témavezető jóváhagyása

1. A munka előzményei, a kitűzött célok

Kutatásom célja feltárni azokat az összefüggéseket, amelyek jellemzik az iskolarendszerű szakképzés, a munka világa és a fiatal pályakezdők kapcsolatát Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Nógrád megyei tapasztalatok alapján. Vizsgálom a fiatal szakmunkásokkal szembeni kompetenciaelvárásokat, azok változásait a szakképző iskolák, a leendő munkahelyek és a fiatal munkavállalók véleményének összehasonlítása alapján. A kutatás során a munkaerőpiac kompetenciaigényének jellemzőit elemzem. A dolgozatom hangsúlyos része a kompetenciaalapú humán erőforrás-fejlesztés, a munka világa emberi erőforrással kapcsolatos elvárásainak a vizsgálata. A kérdés az, hogy napjainkban a szakemberképzés közvetlen munkahelyi igényeket elégítsen ki, vagy/és távlatos célkitűzésekhez alkalmazkodjon. Gyakorlatorientált képzés kerüljön előtérbe, vagy/és az általános intelligencia, a kreativitás.

A kutatással hozzá kívánok járulni, hogy a szakképzés eredményesebbé, vonzóbbá váljon a vizsgált észak-magyarországi régióban. Az elemzés szekunder és primer kutatásra épít. Az empirikus kutatás keretében a munkaerőpiac kompetenciaigényének felmérésére került sor Észak-Magyarország megyéiben.

A dolgozat előkészítése során az alábbi célokat határoztam meg:

- C1** Feltárni, hogy a vizsgált észak-magyarországi régióban mennyire tudatos választás eredménye a szakképzésbe történő jelentkezés.
- C2** Feltárni, hogy a szakmai oktatás mennyire elmélet- és mennyire gyakorlatorientált a térségben.
- C3** Megállapítani, hogy a régió megyéiben megfelel-e a szakképző iskolák tevékenysége a tanulói és munkaadói elvárásoknak.
- C4** Felmérni, hogy mennyire statikus vagy dinamikus a régióban a szakképzés helyzete.

C5 Feltárni, hogy a pályakezdők kiválasztásánál a munkáltatók milyen kompetenciákat tartanak fontosnak.

A kutatás során a következő hipotéziseket fogalmaztam meg:

- H1** Észak-Magyarország három megyéjében a szakképzésbe történő jelentkezés, a pályaválasztási döntés nem tudatos választás eredménye, hanem meghatározó a család, a barátok és az ismerősök véleménye.
- H2** A szakképzés során erősebb a szakmai elméleti oktatás, kevés a gyakorlati képzés időtartama, és ennek az intenzitása sem elegendő.
- H3** A szakképző iskolák munkahelyi gyakorlatra történő felkészítő tevékenysége megfelel a pályakezdők és a munkaadók által támasztott követelményeknek.
- H4** Igény van arra az iskolák, munkáltatók, pályakezdők részéről, hogy a szakképzés dinamikusabb legyen, azt a munkaerőpiaci igényeknek megfelelően időről időre megújítsák.
- H5** A munkaadók által elvárt kompetenciák a gyakorlatban eltérnek a szakképző iskolák és a pályakezdők részéről fontosnak tartott kompetenciáktól.

2. Anyag és módszer

A kutatás a Borsod-Abaúj Zemplén, Heves, Nógrád megyék közigazgatási területeire, az észak-magyarországi tervezési, statisztikai programrégióra terjed ki. Európai összehasonlításban, de az országon belül is azon térségek közé tartozik a régió, ahol folyamatos a visszaesés – versenyképességi index alapján – és jelentős fejlesztések nélkül a leszakadási folyamat belátható időn belül megállíthatatlannak tűnik.

A primer adatgyűjtés során három kérdőív készült: egyik a munkáltatóknak, a másik a szakképző intézményeknek, a harmadik pedig a pályakezdők számára. Az adatgyűjtés önkitöltős módszerrel történt. A kérdőívek kérdéseit próbaértékelés után pontosítottam. Mindhárom mérőeszköz három részből áll. Az első részben a munkáltatók, az iskola, a pályakezdők általános adatai szerepelnek. A második részben azt vizsgáltam, hogy a munkaerőpiac a pályakezdő szakmunkásoktól milyen kompetenciák, készségek meglétét várja el. A harmadik részben azt térképeztem fel, hogy milyen az elégedettség a kialakult helyzettel illetve, hogy hol vannak a megoldásra váró feladatok hangsúlyai. A három kérdéskör szerkesztésénél figyelembe vettem az összehasonlíthatóság kritériumát.

A kérdőíves adatgyűjtést 2016 negyedik negyedévében és 2017 első felében végeztem. Az alapsokaságot (populációt) alapvetően a Kereskedelmi és Iparkamara Borsod-Abaúj Zemplén, Heves, Nógrád megyék adatbázisai adták. A három kérdőíves vizsgálat során 172 fő pályakezdő szakmunkás fiatal, 127 fő munkáltató és 107 fő szakképző iskolai vezető válaszolt a kérdésekre. A kutatásban használt kérdőív lekérdezése P2P és CAPI módszerrel mixelt formában történt.

Megyéenként egy, összesen három félig strukturált fókuszcsoportos interjú is készült 2017 augusztusában és szeptemberében. A Nógrád megyei 6 fős, a Heves megyei 7 fős, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei pedig 8 fős volt. A

részvevők között található az iparban, a mezőgazdaságban és a szolgáltatásban dolgozók, nagyvállalatok, mikro-, kis- és középvállalkozások képviselői, HR-esek, tevékenységi terület szerint a gyakorlati oktatásban, a szakmai és a közismereti képzésben dolgozók is. Az interjúnál kérdőíves kutatás feldolgozása alapján kialakult súlypontokra helyeztem a hangsúlyt. A félig strukturált fókuszcsoporthoz interjú jó módszernek bizonyult egy-egy konkrét kérdésnél a többség által elfogadott válasz kialakításában, segítette a kérdőívre kapott válaszok pontosítását, tendenciák, folyamatok megállapítását.

3. Az eredmények

3.1. A pályakezdő fiatalok, a szakképző intézmények és a munkaadók elégedettségének összefüggései az iskolarendszerű szakképzésről.

A fókuszcsoporthoz félig strukturált interjúk során megállapítható, hogy a pályakezdő szakmunkások, az iskolák és a munkaadók képviselőinek véleménye nem áll távol egymástól. A jövő munkavállalóival kapcsolatban megfogalmazódott az egyik ipari képzőintézmény vezetője részéről, hogy a képzésbe bekerülő tanuló „rendelkezzen alapszakképzéssel, legyen együttműködő”, utalva a szakképzésbe kerülő tanulók hiányos alapismereteire és motivációs hiányosságaira. Ezzel összecsengett a következő vélemény, amely egy gyakorlati oktatásvezető részéről hangzott el: „Hangolódjanak rá a fiatalok jobban a képzésre, vegyenek abban aktívabban részt. Mivel sok a hiányzás, még ma is egyharmados a lemorzsolódás.” A következő felvetés a szakemberhiányra utalt, nagyvállalati HR-es mondta el, aki fontosnak tartotta kiemelni több más mellett, hogy „OKJ-s végzettséggel érkezőt várunk, még ha nem is a nekünk szükséges szakmával rendelkezik, átképezzük”.

A következőkben az iskolai képzést vizsgáltam. A leendő munkavállalók képviselője egy – érettségi után szakmát tanult és kiemelkedő tanulmányi eredményt elért, 2017-ben végzett – autószerelő tanuló mondta el véleményét: „Az iskola legyen rugalmas, értse meg gondjainkat, vannak társaim között olyanok, akik már családfenntartók”. Érzékeltetve a tanulók nehéz helyzetét, illetve azt, hogy az ittlévőknek nemcsak szakmai kompetenciára, hanem szociális kompetenciafejlesztésre is szükségük van. A szakmai felkészítést érintve elmondta, hogy „profik felkészítést kaptam, ezért tudtam a szakmámban kiemelkedő eredményt elérni”. Ez viszont azt mutatja, hogy ahol megfelelő személyi és tárgyi feltételek rendelkezésre állnak, és elkötelezett tanulók vannak, a magyar szakképzés kiemelkedő eredményekre képes.

A munkáltatók részéről egy mikrovállalkozó az iskola felé a következőket fogalmazta meg: „Az iskola alapozza meg a gyakorlati képzést, illetve az életpálya-építést”. Valójában ez nem kisebb feladatot jelent, mint a szakmai alapoknak az iskolában történő élményszerű elsajátítását, valamint felkészülést az átképzésekre, a változásokra. Az imént említett leendő munkavállaló a gazdasági egységgel szembeni elvárásként mondta el a következőt: „A munkáltató biztosítson versenyképes fizetést, megfelelő munkafeltételeket, előrehaladást”. Ez a gondolat is mutatja, hogy a fiatalok elhelyezkedését, beilleszkedését a szakképzettségen túl számos tényező befolyásolja. Milyenek lehetnek a munkakörülmények, a javadalmazás, illetve, hogy milyen perspektívát kínál az adott munkahely. A lakókörnyezetben van-e megfelelő álláslehetőség, vagy el kell menni az ország más pontjára, vagy külföldön kell keresni a boldogulást?

Egy, a kereskedelem-vendéglátásra szakosodott magániskola vezetője fontosnak tartotta kiemelni a gyakorlati képzésben is résztvevő és a pályakezdőket fogadó egyik potenciális munkahelyről a következőket: „A munkáltató a szakma teljes spektrumát a Szakmai és Vizsgakövetelmények (SZVK) szerint oktassa, és ne csak egy szűkebb szeletét a követelményeknek”. Ez jelzi azt is, hogy nem mindegyik, a szakmai oktatást felvállaló képzőhelyen van meg a feltétele a gyakorlati oktatás teljeskörűségének. Az eddigieket árnyalja egy az igazgatási területen dolgozó, foglalkoztatással foglalkozó szakember véleménye: „Mind három a szakképzésben meghatározó tényező saját aspektusából indul ki. A pályakezdő szeretné magát pozicionálni, szakmájában érvényesülni. Az iskola olyan szakmában szeretne képezni, amiben leginkább megvannak a személyi és tárgyi feltételek, amiben ő a legjobb. A munkáltató kész, új munkaerőt szeretne, a mostani igényeiből indul ki.” Ehhez a gondolathoz kapcsolódik egy mezőgazdasági iskola igazgatóhelyettesének véleménye: „Nincs érdemi, csupán formális kommunikáció az érintettek között sok esetben”. Az iménti megnyilatkozások rávilágítanak arra is, hogy a lényegi

kérdések nem helyben, decentralisan, hanem központilag dőlnek el, amire a térségi szereplőknek minimális a befolyása. Eredetileg is azt gondoltam, hogy a régiókban az iskolarendszerű szakképzés színvonala nem rosszabb, mint az ország más részein lévő szakképzés. Mégis meglepő volt számomra, hogy rendkívül meggyőző módon minősítették a különböző térségekkel összevetésben a három megyében folyó szakképzést a több évtizedes tapasztalattal rendelkező szakképzési szakértők. A huszonegy megkérdezett véleményformáló szakembertől tizenhatan (76,2%) mondták, hogy más régióhoz képest nem gyengébb a szakképzési rendszer iskolai és tanulói teljesítményátlaga Észak-Magyarország megyéiben. Öten (23,8%) úgy ítélték meg, hogy gyengébb az itt folyó képzés színvonala.

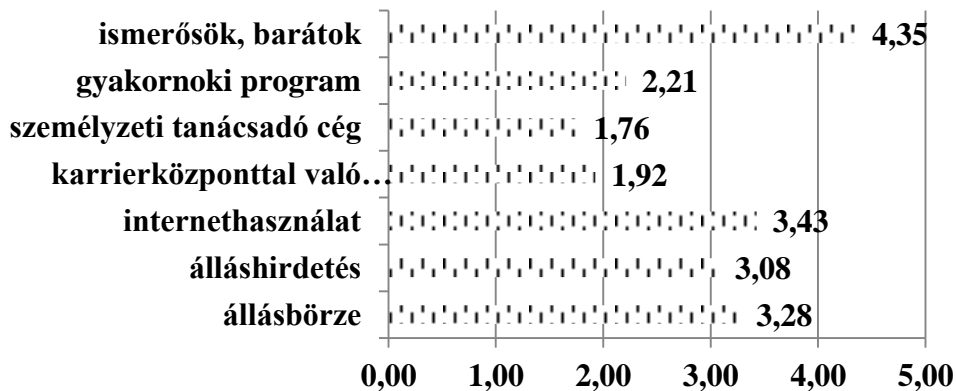
3.2. A szakképzésbe történő jelentkezés, a pályaválasztási döntés nem egy tudatos választás eredménye, meghatározó a család, a barátok, az ismerősök véleménye.

A szakképzés egészére kihat, hogy Észak-Magyarország három megyéjében a szakképzést nem egy tudatos életpálya-építés alapján választják a fiatalok. Ezért is csekély mértékű a pályakezdő fiatalok motivációja. A pályaválasztási döntéseknél meghatározó jelentőséggel bír a szülők, barátok, ismerősök véleménye. Ezt vallja a félig strukturált fókuszcsoporthoz tartozó huszonegy főből tizennyolc fő (85,7%), hárman (14,3%) azonban nem így látják.

A kérdőíves vizsgálat során pedig – a pályaválasztási témakörnél – először azt vizsgáltam, hogy a pályakezdők álláskeresési szokásai hogyan alakultak. A pályakezdők a pályaválasztási döntésük meghozatalakor a legmagasabb arányban a családot, a barátokat és az ismerősöket jelölték meg, mint elsődleges forrást, míg a legkisebb arányban a személyzeti tanácsadókat választották.

Azt vizsgálva, hogy mely módszerekkel keresnek a pályakezdő fiatalok munkát, azt tapasztaltam, hogy a megadott válaszok alapján kiemelkedően magas volt az ismerősök, barátok segítségével talált munkalehetőség. A

válaszok szórása 2 és 5 között volt, mindösszesen két ember adott erre 2-es értéket, vagyis tartotta ezt kevésbé jellemzőnek. Ahogyan az 1. ábrán is látható a legalacsonyabb értéket a személyzeti tanácsadó cégek kapták. És hasonlóan alacsony értékkel bír a karrierközponttal való konzultáció lehetősége.

1. ábra: A pályakezdő fiatalok által hatékonynak tartott álláskeresési lehetőségek

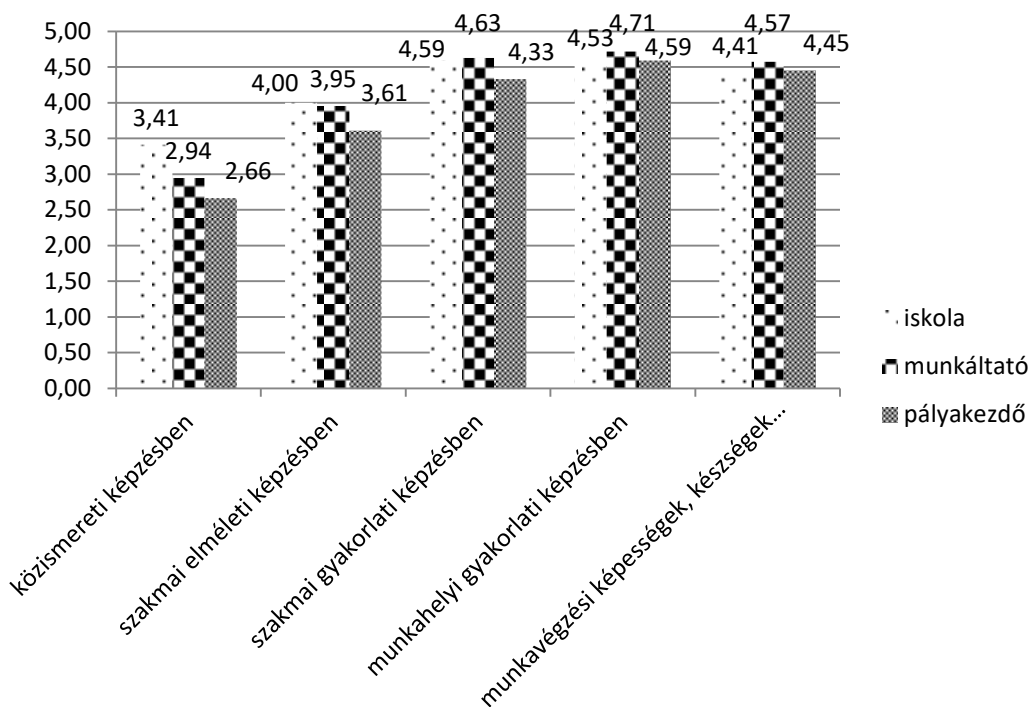
Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

Összességében a tárgyalt megyékben a fiatal pályakezdők és a munkaadók jobban bíznak az ismerősök által adott ajánlásokban, mint a gyakornoki állásokban vagy a karrier-, esetleg a személyzeti tanácsadókkal történő kapcsolatfelvételben.

3.3. A szakképzés során erősebb a szakmai elméleti oktatás, kevés a gyakorlati képzés időtartama, és ennek intenzitása sem elegendő.

Egy gyakorisági keresztábra-elemzéssel a következő vizsgálatban azt néztem meg, hogy az elméletinek vagy gyakorlatinak tartott képzések közül mi az, amit fejleszteni kellene az interjúalanyok szerint. Az ötös skálán jelölt válaszok minél kisebb értéket kaptak, annál kevésbé tartották őket fejlesztendőnek. Az elemzéshez az átlagokat vettem egybe. Ahogyan az a 2. ábrán is látható, mind a három vizsgált csoport leginkább a közismereti képzéssel volt elégedett: azt mondják, hogy ezt kell a legkevésbé fejleszteni. Bár az átlagok

aránya a megkérdezett csoportonként változott, mégis a sorrendiség mindenhol ugyanaz volt.

2. ábra: A leginkább fejlesztendőnek ítélt területek

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

A legmagasabb értéket a munkahelyi gyakorlati képzés jelentette, ami azért ütközik nehézségekbe, mert ehhez olyan partner gyakorlati képzőhelyek kellene, ahol a diákok munkahelyen, élesben gyakorolhatnak. A következő fejlesztendő terület a szakmai gyakorlati képzés, ami hasonló problémát jelent. Itt az iskolák magasabb értéket adtak, mint a munkahelyi képzésben. Ennek az oka az lehet, hogy az iskolák tisztában vannak a gyakorlati képzés mindennapi gondjaival, és nekik mégis keresni kell ilyen gyakorlati helyeket. Ettől egyszerűbbnek tűnik a szakmai gyakorlat helyi megszervezése, vagyis az iskolai tanműhelyi oktatás. Ám maguk az iskolák is elmondják, hogy mivel nincsen elegendő erőforrásuk, így nehézséget jelent sok esetben megfelelően felkészült

gyakorlati oktatók bevonása a képzésbe. Az a feltételezés erre vonatkozóan, hogy a szakmai képzés túlságosan elméleti oldalról történik; ezt támasztotta alá az is, hogy a legkevésbé fejlesztendő területnek a szakmai elméleti képzést tartják.

3.4. A munkaadók közepes színvonalúnak tartják a szakképző iskolák tevékenységét.

Az összehasonlíthatóság érdekében egy ötös skálán kértem a véleményeket, ahol a magasabb pontszám jobb eredményt jelentett. Az 1. táblázat mutatja, hogy a vizsgálat szerint az egyes megyékben mértek középértékei között jelentős eltérések vannak. A munkaadók az elvárásaikhoz képest alacsonyabb színvonalúnak – közepesnek – tartják az iskolák teljesítményét. Míg B-A-Z megyében inkább elégedetlenek voltak a képző intézményekkel, addig mind Heves, mind Nógrádban ez valamivel pozitívabb, és a hevesiek legelégedettebbek az iskoláikkal. Az átlagos eloszlás magasabb ebben a két megyében, vagyis a válaszadók véleménye jobban eltér.

1. táblázat: A munkaadók elégedettsége a szakképző iskolák teljesítményével

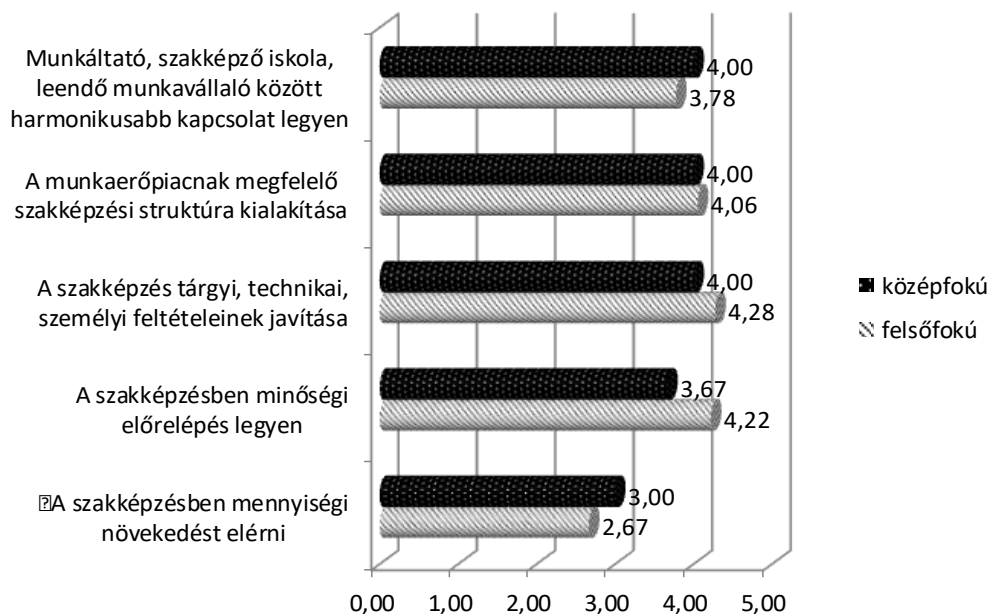
Megye	Átlag	Elemzés	Szórás
Heves	3,44	62	0,969
Borsod-Abaúj-Zemplén	2,99	91	0,707
Nógrád	3,21	29	0,819
Összesen	3,19	182	0,850

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

A korrelációt is vizsgáltam a megyék és az adott válaszok tükrében, de nem találtam közöttük kimutatható kapcsolatot. A Khi-négyzet próba mértéke 0,04 ($p=0,01$), vagyis nincs közöttük összefüggés.

3.5. Igény van arra az iskolák, munkáltatók, pályakezdők részéről, hogy a szakképzés dinamikusabb legyen, a munkaerőpiaci igényeknek megfelelően időről időre megújítsák.

Arra kérdeztem rá, hogy mit gondolnak, a térségben milyen feladatok vannak a szakképzés és a munkaerőpiac kapcsolatrendszerének megújítását tekintve. Az ötös skálán jelölt értékek közül – ahogy a 3. ábrán is látható – a legkisebb eredményt a szakképzés mennyiségi növekedése jelenti. Míg a felsőfokú végzettségű szakképzésben dolgozó szakemberek – tanárok, szakoktatók, igazgatási szakdolgozók – inkább a minőségi előrelépést tartanak fontosnak, addig a középfokú végzettségűek – tanulókkal foglalkozó szakmunkások, szakoktatók – a leendő munkaadókkal kialakított harmonikus kapcsolatot, a munkaerőpiaci megfeleléshez alkalmazkodó képzést.

3. ábra: Az interjú alanyainak válaszai szerint a szakképzés megújításáról

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

A munkaerőpiaci képzések területén van egy erős megújítási igény a szakképzés minden résztvevőjétől. A véleménykülönbség abban áll, hogy ez milyen mértékű legyen. A válaszadók a régióban lévő szakképzés minőségének fejlesztését a térség gazdaságfejlesztésével együtt látják megoldhatónak. A képzés személyi és tárgyi feltételeinek javítását, a gyakorlati képzés fejlesztését kiemelt feladatnak tartják, valamint a munkáltatók, szakképző iskolák képviselői és a leendő munkavállalók közötti érdemi együttműködés megteremtését.

3.6. A munkaadók által elvárt kompetenciák a gyakorlatban eltérnek a szakképző iskolák és a pályakezdők számára fontosnak tartott kompetenciáktól.

Arra kerestem a választ, hogy milyen különbségek és azonosságok vannak az egyes vizsgált csoportok elvárásai között a készség tekintetében, azaz mennyire tartják fontosnak a pályakezdő szakmunkások munkakörében az adott készségeket. Az látható a 2. táblázaton az egyes készségek sorrendjét vizsgálva, hogy mindhárom megkérdezett csoport a legalacsonyabb értékűnek az idegennyelv-ismeretet választotta. A legfontosabbnak pedig a munkafegyelmet.

2. táblázat: A munkavégzés során fontosnak ítélt képességek sorrendje

	Iskolai	Pályakezdő	Munkáltatói
1	munkafegyelem	munkafegyelem	munkafegyelem
2	szakmai gyakorlati	szakmai gyakorlati	önálló munkavégzés
3	problémamegoldó készség	problémamegoldó készség	együttműködő képesség
4	együttműködő képesség	önálló munkavégzés	problémamegoldó készség
5	önálló munkavégzés	együttműködő képesség	szakmai gyakorlati
6	tanulási képesség	tanulási képesség	tanulási képesség
7	szakmai elméleti ismeretek	szakmai elméleti ismeretek	szakmai elméleti ismeretek
8	kommunikációs készségek	szervezési képesség	szervezési képesség
9	informatikai ismeret	döntéshozó képesség	kommunikációs készségek
10	döntéshozó képesség	kommunikációs készségek	döntéshozó képesség
11	szervezési képesség	informatikai ismeret	informatikai ismeret
12	idegennyelv-ismeret	idegennyelv-ismeret	idegennyelv-ismeret

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

Mind a három esetben első helyre került a munkafegyelem. A második helyen már eltérés volt tapasztalható, az iskolai és pályakezdők esetében a szakmai gyakorlati ismeret a második legfontosabbnak tartott készség, addig ez a munkáltatóknál csak a problémamegoldó képességgel esik egybe a 4. helyen. A munkaadók fontosabbnak tartották az együttműködő készséget, a problémamegoldó készségnél is. A pályakezdők esetében egyedül a szakmai gyakorlati felkészültségnél van nagyobb hasonlóság az iskolai sorrenddel, míg a többi esetben inkább a munkáltatói eredménnyel mutat nagyobb hasonlóságot a készségek és képességek sorrendje.

A vizsgálat során faktoranalízist is végeztem. Három faktort különböztettem meg a kompetenciák alapján.

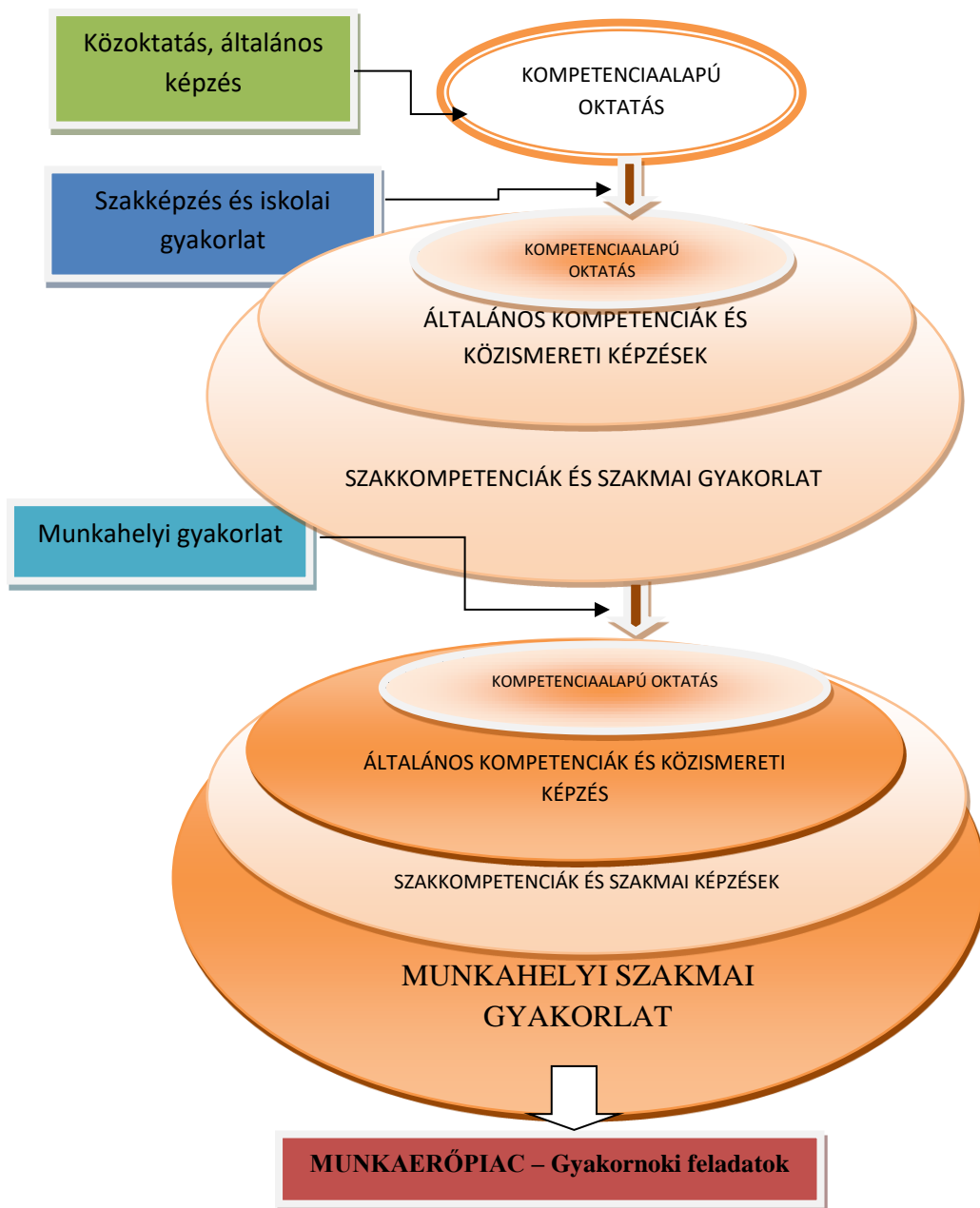
A faktorelemzés során kapott 3 faktort úgy lehet csoportosítani, mint:

- 1. vezetői, szervezői faktorok,*
- 2. jó munkavégzéshez szükséges faktorok,*
- 3. az iskolai kompetenciák faktorai.*

3.7. Egyéni szakképzési modellnek fontos eleme a gyakornoki időszak.

A dolgozatom elkészítése során egyéni idealizált modellt dolgoztam ki, amelyben a mai képzési struktúrát veszem alapul, és ez egészül ki a kompetenciaalapú szakképzéssel. A tanuló az első szinten lép be, ahol találkozik azokkal az általános ismeretekkel, amelyek magukban foglalják az írást, olvasást, szövegalkotást, szövegértést, számolást, valamint az infokommunikációs technikákat (IKT). Az általános iskolai képzés során a fiatal megtanulja az alap- és kulcskompetenciákat. Az alapkompétencia hiánya a munkavállalók életvezetését gátolja, a képzésben elmaradók számára maradnak a különböző iskolarendszerű, illetve a felnőttképzéssel összekapcsolt felzárkóztatási formák. A középfokú iskolai képzés során a közismereti képzésre építve tovább bővül a szakismereti és gyakorlati képzéssel a kompetenciafejlesztés, ahol a tanuló tudása szakkompetenciai – alkalmasság és illetékesség – ismeretekkel egészül

ki. Ez a vállalati gyakorlat során és a gyakornoki idő alatt a munkavégzésben hasznosítható ismeretekkel és szaktudással bővül, segítve az önálló munkavégzés képességének megszerzését. A modellnek fontos eleme a gyakornoki időszak – aminek a bevezetését indokoltan tartom, a felsőfokú képzés mintájára – a szakmai és munkahelyi beilleszkedést segítve. A középfokú szakképzés után a gyakornoki program bevezetésének indokoltságát adja, hogy az a tudás, amit az iskolai szakképzés során a fiatal elsajátított, még nem teljes körű a szakmájában. Az így munkaerőpiacra kerülő tanulók olyan kompetenciákkal és gyakorlati ismeretekkel rendelkeznek, amely alapján nemcsak az adott képzési struktúrában állják meg a helyüket, de a későbbiek során olyan hosszú távon is használható több területen is fejleszthető ismeretekkel rendelkeznek, amelyekkel rugalmasan tudnak alkalmazkodni a jövő kihívásaihoz. Ezt a modellt a 4. ábrán mutatom be.

4. ábra: Egyéni szakképzési modell

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

4. A kutatás új és újszerű eredményei

A kutatás új és újszerű eredményeinek feltárása saját vizsgálaton alapul, primer és szekunder kutatásokra épül – nem szokványosan – nem csupán a szakképző intézmények és a munkaadók képviselőinek, hanem a pályakezdő szakmunkás fiatalokkal együtt a három érintett véleményét hasonlítom össze a kompetenciaigények vizsgálatánál a szakképzés és a munkaerőpiac összefüggéseiben.

E1 Kutatásom igazolja, hogy alapvető ellentmondás van a szakképzésbe kerülők pályaválasztási gyakorlatában, **nem valósul meg az az elv, hogy a tanulók a számukra legmegfelelőbb szakma tanulását választják.** A szakképzésben tanulók életpályáját jelentősen meghatározó pályaválasztási döntések kevésbé egy tudatos folyamat eredményei, inkább meghatározó jelentőségű a család anyagi helyzete, a mobilitás hiánya; az alacsony általános iskolai tanulmányi eredménynek pedig az a következménye, hogy a szakképzés választása során a diákok részéről a „maradék elv” érvényesül.

E2 Vizsgálataim rávilágítanak arra, hogy **a szakmák oktatásában domináns az elméleti képzés, ennek az oktatási formának van meg leginkább a személyi, tárgyi feltétele.** Elsősorban az iskolai szakmai gyakorlati és a munkahelyi gyakorlati oktatást szükséges fejleszteni, a közismereti és a szakmai elméleti képzésnek jobban kialakult a feltételrendszere és a gyakorlata.

E3 A strukturált interjúban résztvevők közül egyetlen válaszadó sem értékelte jónak – **alapvetően közepesnek tartják – az iskolai szakképzés színvonalát.**

A vizsgálat viszont azt is bizonyította, hogy mind a három megyéből az iskolák vezetői, a munkahelyek képviselői, a pályakezdő fiatalok részéről igény és szándék is mutatkozik a szakképzés megújítására, a munkaerőpiaci viszonyokhoz történő jobb alkalmazkodásra, az igényeknek való magasabb színvonalú megfelelésre.

E4 Az iskolai szakképzés helyzetét mutatja, hogy bár mind a három fél azonosan ítéli meg a legfontosabb munkafegyelem és a legkevésbé fontosnak tartott idegennyelv-ismeret kulcskompetenciákat – a többi kompetencia fontossági sorrendje a három félnél jelentősen eltér. Ez azt eredményezi, hogy **a munkafegyelem – ami előfeltétele a képzésnek és a munkavégzésnek is – ma cél**, aminek a megteremtése jelentős erőfeszítést igényel a szakképzésben dolgozók részéről. Az **idegennyelv-ismeret, illetve az informatika még nem mindenhol nyert teret, ezért több figyelmet érdemelne ez a két kompetencia**. Az iskoláknak nemcsak a pillanatnyi elvárásoknak szükséges megfelelni, hanem hosszabb távra kell képezniük a tanulóikat, emiatt is nézik másképpen a fontosnak tartott képességeket és készségeket.

E5 A kutatás eredményei segítik az észak-magyarországi régióban a vállalati humánerőforrás fejlesztést, a szakképzés és a munkaerőpiac kompetenciákkal összefüggő kereslet-kínálat összehangolását.

Az első hipotézisemet igazoltam – a kutatási kérdéskörök kiértékelésénél –, mivel kimutatható kapcsolat van az észak-magyarországi régió mindhárom megyéjében a pályakezdők álláskeresési technikái, döntései, illetve a család, a barátok és az ismerősök véleménye között. A vizsgálati eredmények alapján megállapítható, hogy az egyes álláskeresési módszerek megítélése között eltérés tapasztalható a régióban, a fiatal pályakezdők és a munkaadók jobban bíznak az ismerősök által adott ajánlásokban, mint az intézményesített pályaválasztási fórumokban, személyzeti tanácsadóknál.

A második hipotézisemet is igazoltam. Mind a pályakezdők, mind a munkaadók úgy nyilatkoztak, hogy a gyakorlati képzés fontosabb, mint a szakmai elméleti képzés, és ezt az erre vonatkozó keresztábra-elemzéseim is alátámasztották. Az iskolák is fontosnak tartják a gyakorlati képzést, de a munkaadók és a pályakezdők ezeket kiemelkedően fontosnak ítélték. A hipotéziseimet közvetve az is igazolja, hogy az általam megkérdezettek

mindhárom csoportja sokkal inkább fejlesztendőnek tartja a gyakorlati (ezen belül is a munkahelyi gyakorlati) képzést, mint a szakmai elméleti képzést.

A harmadik hipotézisemet elvettem. A kutatás keresztábra- és korrelációs elemzései egyértelműen azt bizonyították, hogy a pályakezdők valamivel elégedettebbek voltak a szakképző iskolák képzésével, mint a munkaadók, ám ezek sem érték el a közepes szintet. A vizsgálatomban megállapítom, hogy a munkáltatók elvárásaitól elmarad az iskolák teljesítménye.

A negyedik hipotézisemet igazoltam. A strukturált interjúk azt bizonyították, hogy mind a három megyéből, mind a három fél részéről igény és szándék van a megújulásra, minden egyes résztvevő fontosnak tartotta a változó igényeknek történő megfelelést, és a kihívásokra való minél gyorsabb válaszadást. A fejlesztés irányában alapvetően egyetértés van, az arányaiban van kisebb mértékű eltérés. A kutatás valamennyi résztvevője szerint a szakképzés tárgyi, technikai és személyi feltételeinek javítása a legfontosabb feladat.

Az ötödik hipotézist részben elfogadtam, részben elvettem. Nincs markáns véleménykülönbség a kompetencia-sorrend kialakulása során, a legfontosabb és a legkevésbé fontos értékek megegyeztek a három vizsgált nézőpontból. Az első ez által a legfontosabb kompetencia a munkafegyelem, mind a három válaszadó csoportnál ezt követi a szakmai gyakorlati tudás és az önálló munkavégzés képessége, illetve a problémamegoldó képesség. Érdekes vagy inkább riasztó, hogy egységesen a fontossági rangsor végére került az idegen nyelvi készség, és az előtt van az informatikai készség megítélése. Ez változtatást igényel a szakképzés területén, mivel hosszabb távra szükséges felkészíteni a tanulókat.

A kutatásom eredményeit a 3. táblázatban mutatom be.

3. táblázat: A kutatás céljainak, hipotéziseinek és eredményeinek összefoglaló táblázata

Cél	Hipotézis	Igazolva	Elvetve	A kutatás új és újszerű eredményei
1. Feltárni, hogy a vizsgált észak-magyarországi régióban mennyire tudatos választás eredménye a szakképzésbe történő jelentkezés.	Észak-Magyarország három megyéjében a szakképzésbe történő jelentkezés, a pályaválasztási döntés nem tudatos választás eredménye, hanem meghatározó a család, a barátok és az ismerősök véleménye.	I	-	A fiatalok pályaválasztási döntéseinél a formális, intézményesített keretek között megvalósuló – jelentős erőforrásokat igénybevevő – pályaválasztási fórumok, eszközök, másodlagos szerepet kapnak. Elsősorban az informális kapcsolatok a dominánsak, a családtagok, a barátok, az ismerősök véleménye a meghatározó a pályaválasztási döntéseknél.
2. Feltárni, hogy a szakmai oktatás mennyire elmélet- és mennyire gyakorlat-orientált a térségben.	A szakképzés során erősebb a szakmai elméleti oktatás, kevés a gyakorlati képzés és ennek az intenzitása sem elegendő.	I	-	A szakmai képzés elsősorban elméleti oldalról a szükségességtől kisebb arányú gyakorlati képzéssel történik, ami a vizsgált kérdésben bebizonyosodott, a hipotézist az adatok igazolták. Az iskolák, a munkaadók és a pályakezdekők is, azt az előzetes véleményt támasztották alá, hogy fejlesztendő terület az iskolai szakmai gyakorlati és a munkahelyi gyakorlati oktatás.
3. Megállapítani, hogy a régió megyéiben megfelel-e a szakképző iskolák tevékenysége a tanulói és a munkaadói elvárásoknak.	A szakképző iskolák munkahelyi gyakorlatra történő felkészítő tevékenysége megfelel a pályakezdekők és a munkaadók által támasztott követelményeknek.	-	E	A kutatásaim azt bizonyították, hogy a tanulók elégedettebbek voltak a szakképző iskolák képzésével, mint a munkaadók. De mind a két fél úgy vélte, hogy van fejleszteni való a szakképzés területén.
4. Felmérni, hogy mennyire statikus vagy dinamikus a régióban a szakképzés helyzete.	Igény van arra az iskolák, munkáltatók, pályakezdekők részéről, hogy a szakképzés dinamikusabb legyen azt a munkaerőpiaci igényeknek megfelelően időről időre megújítsák.	I	-	A strukturált interjúk azt bizonyították, hogy mind a három megyéből, mind a három fél részéről igény és szándék is mutatkozik a folyamatos megújulásra, az alkalmazkodásra a munkaerőpiaci elvárásoknak történő magas színvonalú megfelelésre.
5. Feltárni, hogy a pályakezdekők kiválasztásánál a munkáltatók milyen kompetenciákat tartanak fontosnak.	A munkaadók által elvárt kompetenciák a gyakorlatban eltérnek a szakképző iskolák és a pályakezdekők számára fontosnak tartott kompetenciáktól.	I	E	A hipotézisem azt tükrözte, hogy a munkáltatók által elvárt kompetenciák eltérnek a szakképző intézmények által fontosnak tartottaktól, de a pályakezdekőtől is. Vizsgálatban ezt csak részben igazoltam, van eltérés a vizsgált csoportok között, a pályakezdekők elvárása inkább megegyezik a munkáltatókéval, mint az iskolákéval. A különbségek elsősorban inkább megítélésbeliek, kevésbé súlypontiak. Ezek alapján a hipotézist részben igazoltam és részben elvettem.

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

5. Következtetések és javaslatok

A kutatás célja az volt, hogy feltárjam Észak-Magyarország három megyéjében azt, hogy az iskolarendszerű szakképzés kompetenciakínálata mennyire követi annak a munkaerőpiaci keresletét, a képzés mennyire tud hozzájárulni a régióban lévő vállalkozások folyamatosan változó igényeihez, és a – térségben lévő – gazdasági egységek humánerőforrás-fejlesztéséhez.

A kutatási célkitűzésem alapján végzett hipotézisvizsgálataim során kimutattam, hogy Észak-Magyarországon a szakképzést nem egy tudatos életpálya építése során választják a fiatalok, így igen kismértékű a fiatalok szakmatanulási motivációja, kicsi a szakképzés presztízse. Ez alapján a hipotézisvizsgálatra építve fogalmazódik meg részemről két javaslat: az egyik az iskolai képzésben **szakmát tanuló valamennyi fiatal számára bevezetendő kiemelt** – a hiányszakmát tanulók számára biztosított szinten, ez jelenleg 30 000 és 80 000 Ft közötti ösztöndíj – **ösztöndíjrendszer**, a másik javaslat pedig **a pályakezdő szakmunkások életpálya-modelljének bevezetése**. A javaslat lényege, hogy az elméleti és gyakorlati teljesítményük alapján részesednének a fiatalok a tanulmányi ösztöndíjból, szemben a jelenlegi ösztönző rendszerrel, melyben csak a hiányszakmát tanulók vannak kiemelten preferálva, az ilyen képzésben tanulók részesednek az emelt szintű ösztöndíjban, a többi fiatal, aki tanulószerveződéssel van foglalkoztatva, lényegesen alacsonyabb, kevésbé ösztönző összeget kap. A szakmunkás életpálya-modell a felsőfokú képzésben végzetek életpálya-modelljeihez hasonló elveken működhetne, lényeges elem lenne a gyakornoki rendszer kiterjesztése a középfokú képzésben résztvevők, a szakmát tanulók körére is. Ezt indokolja az is, hogy az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) alapján szakmunkás végzettséget szerzett fiatal a vizsga után nem rendelkezik szakma- és vállalatspecifikus ismeretekkel. Az egyéni szakképzési modell – 4. ábra – tartalmazza, hogy a pályakezdő szakmunkások szakmai pályafutásának elindítása során mennyire meghatározó szerepe lehet a

gyakornoki időszaknak. Az életpályamodell jól tudná integrálni a jelenleg is meglévő különféle formákat, például: a mestervizsgák szisztémáját, illetve elsősorban a multinacionális, illetve a nagyvállalatoknál ma is megvalósuló szakmai át- és továbbképzések rendszerét, ami kiegészülhetne – munkaerőpiaci forrásokból – az aktív dolgozók képzésének, továbbképzésének állami, vállalati támogatási mechanizmusával.

A harmadik javaslatom arra irányul, hogy **az iskolai szakmai képzést és a munkahelyi oktatást gyakorlatorientáltabbá szükséges tenni**. Ez jelenleg ugyanis az iskolák, a munkaadók és a pályakezdő fiatalok véleménye szerint is túlságosan elméleti aspektusból valósul meg. A munkahelyi duális képzés korlátja a szakképzésben – a multinacionális és a nagyvállalatok kivételével – hogy a szakmai képzés a cég profiljának megfelelő területekre szorítkozik, és nem öleli fel a Szakmai és Vizsgakövetelmény (SZVK) teljes egészét. A második hipotézisvizsgálat eredményei alapján, azokon a munkahelyeken, ahol nincs meg a feltétele a szakmai alapok teljes körű elsajátításának, célszerű az eddigiektől jobban bevonni a fiatalokat a szakma teljes követelményi rendszerét lefedő tanműhelyi képzésbe.

A hipotézisvizsgálat során az volt megállapítható, hogy a munkáltatók elvárásaihoz képest alacsonyabb színvonalú az iskolák teljesítménye, a pályakezdő fiatalok felkészültsége, ezért érdemes lenne megismertetni a vizsgálatom eredményét a szakképző iskolákkal.

A kutatásom szerint az iskolarendszerű szakképzési kínálat és a munkaerőpiaci kereslet közötti összhang csak részben valósul meg, és akkor is csak ideiglenesen. Ezért az iskolai szakképzési rendszer korlátait bemutató hipotézisvizsgálatomra alapozva **a** negyedik felismerésem az, hogy **a felnőttképzés dinamikussága nélkülözhetetlen** az iskolarendszerű szakképzés kiegészítésében, a munkaerőpiaci kompetenciakereslet és a szakképzési kínálat közötti viszonylagos egyensúly kialakításában, a munkaerőpiaci igényeknek

megfelelő át- és továbbképzésekben. A felnőttképzés keretében valósulhat meg az életpálya szempontjából fontos alapismereteket pótló funkció, a folyamatos szakmai képzés, és a foglalkoztatást segítő kiegészítő nyelvi, informatikai képzés.

A munkaerőpiaci képzések alapján a szakképzésben résztvevők fontosnak tartják a megújulási szándékot, ezért érdemes annak során a kutatás ezekre vonatkozó eredményeit felhasználni erre a célra. Ezzel összefüggően az ötödik javaslatomban felvetem a működtetési és a döntési mechanizmusok decentralizációját, **a szakképzési intézmények nagyobb önállóságának az igényét**, amely kiterjedne a képzéssel összefüggésben a szakképzési irányok és a beiskolázási arányok megyei meghatározására, és a munkáltatókkal közvetlenebb gyakorlatiasabb kapcsolat kialakítására. Jelenleg azonban az iskolai szakképzés megújításának lehetőségeit befolyásolja, hogy a szakképző iskolák számára központosított és rendkívül szabályozottak a képzés folyamatai. A Szakmai és Vizsgakövetelményeket (SZVK) jogszabály határozza meg, a képzési kerettanterveket úgyszintén, és ez jellemző a beiskolázási arányokra is.

A szakképzésen belül a munkaadók és az iskolák is a legfontosabb fejlesztendő kompetenciának a munkafegyelmet tartják, amit a hipotézisvizsgálatok igazolnak. A munkafegyelem, aminek képzés előfeltételének kellene lenni, ma elérendő célkitűzés, ennek megteremtése jelentős erőfeszítést igényel a szakképzésben dolgozók részéről. Hatodik javaslatomban azt fogalmazom meg, hogy **a szakképzésben dolgozó tanárok, szakoktatók képzésük és továbbképzésük során kapják meg azokat az innovatív módszertani ismereteket, amelyekkel a szakképzés eredményességén javítani lehet.**

A szakképzéssel foglalkozó iskoláknak a munkáltatói érdekeken túl törekedni kell a modern kor kihívásainak megfelelő tudás átadására, hogy jó szakmai alapokkal és képzettséggel rendelkező fiatalok kerüljenek ki a munkaerőpiacra. A szakemberképzés fontos feladata – azon kívül, hogy

közvetlenül munkahelyi igényeket elégít ki –, hogy távlatosan is alkalmazkodjon a várható munkaerőpiaci változásokhoz. Ezért a hetedik javaslatom szerint a **szakképzésnek** a munkáltatók által támasztott kihívásokon túl – a hipotézisvizsgálatok eredményei alapján – **fejleszteni szükséges az idegennyelv-ismeretet, illetve az informatikai ismeretet.**

6. A szerzőnek az értekezés témaköréhez kapcsolódó publikációi

6.1. Publikáció magyar nyelvű folyóiratban:

Sós T. (2017): Az OKJ-s szakképzés irányai és arányai a munkaerőpiaci kereslet regionális megközelítésében. *EDU Szakképzés és Környezetpedagógiai Elektronikus Szakfolyóirat*, 7 (1) pp 116–127.

Folyóiratcikk/Szaccikk/Tudományos, ISSN: 2062-3763

Sós T. (2017): Kor- és kórtörténet a hazai közoktatásról, szakképzésről. *Közelítések - ZSKF* 3 (3–4. szám) pp 140–145.

Folyóiratcikk/Recenzió/kritika/Tudományos, ISSN: 2498-7816

Sós T. (2016): A hazai szakképzés perspektívája, sajtóelemzés alapján. *EDU Szakképzés és Környezetpedagógiai Elektronikus Szakfolyóirat* 6 (1.) pp 54–60.

Folyóiratcikk/Szaccikk/Tudományos, ISSN: 2062-3763

Sós T. (2015): Az átalakuló szakképzés és a munkaerőpiac kereslet-kínálati folyamatai Észak-Magyarországon. *Opus et Educatio: Munka és Nevelés* (3) pp 88–95. Folyóiratcikk/Szaccikk/Tudományos, ISSN: 2064-9908

Sós T. (2015): Nagy gyárak és iskolák a kezdetektől 1945-ig: Egy település szakképzésének alakulása. In: Tölgyesi József (szerk.) Magánkiadás pp 155–159. Magyarország Neveléstörténet. A Székesfehérvári Kodolányi János Főiskola Folyóirata. 12 (1–2) Egyéb/Ismertetés/Katalógus/Tudományos

Sós T. (2010): A szakképzés helyzete az észak-magyarországi régióban a rendszerváltástól napjainkig. *Comitatus: Önkormányzati Szemle* 20 (7) pp 53–71. Folyóiratcikk/Szaccikk/Tudományos, ISSN: 1215-315X

Sós T. (2009): Az alternatív szakképzés bevezetése csökkentheti a lemorzsolódást. *Comitatus: Önkormányzati Szemle* 19 (11–12) pp 120–126. Folyóiratcikk/Szaccikk/Tudományos, ISSN: 1215-315X

Sós T. (2008): A keresletvezérelt szakképzés és pályaválasztás aktualitása Heves megyében. *Comitatus: Önkormányzati Szemle* 18 (11–12) pp 53–59. Folyóiratcikk/Szaccikk/Tudományos, ISSN: 1215-315X

Sós T. (2008): A szakma- és pályaválasztás néhány kérdése az észak-magyarországi régióban, Heves megyében. *Szakképzési Szemle* 24 (4) pp 360–365. Folyóiratcikk/Szaccikk/Tudományos, ISSN: 0237-2347

Sós T. (2007): Piacképes szakképzés a szak- és felnőttképzés struktúrájának átalakítása. *Comitatus: Önkormányzati Szemle* 17 (7) pp 75–80. Folyóiratcikk/Szaccikk/Tudományos, ISSN: 1215-315X

Sós T. (2006): Így gondolkodik a szakképzésről a Heves Megyei Önkormányzat. *Comitatus: Önkormányzati Szemle* 16 (6) pp 60–65. Folyóiratcikk/Szaccikk/Tudományos, ISSN: 1215-315X

Sós T. (2006): Stratégiai fordulat a szakképzésben. *Szakképzési Szemle* 22 (2) pp 179–194. Folyóiratcikk/Szaccikk/Tudományos, ISSN: 1215-315X

Sós T. (2005): A Heves Megyei Közgyűlés a szakmunkásképzés fejlesztéséért: TISZK jelentőségéről. *Comitatus: Önkormányzati Szemle* 15 (3) pp 53–55. Folyóiratcikk/Szaccikk/Tudományos, ISSN: 1215-315X

6.1.1. Publikáció folyóiratban, idegen nyelven:

Sós T. (2018): The Interrelations of Competency Expectations in Connection with Career-Starter Skilled Workers in the Counties of Northern Hungary *Acta Educationis Generalis*, Dubnica nad Váhom, Slovakia 8 (2) pp 54–62 ISSN 2585-741X(PRINT)

Sós T. (2015): The European Dimension of Vocational Training. *Acta Technologica Dubnicae* 10–11 (4) pp 24–47. Folyóiratcikk/Szaccikk/Tudományos, ISSN: 1338-3965

6.2. Konferenciakiadványban megjelent:

Molnár Gy.,Bíró K.,Dobozy Gy.,Nagy E.,Sós T.,Pap D. (2017): Útkeresés a nyitott tananyagfejlesztésben-korszerű felhőalapú módszertani fejlesztési lehetőségek hatása a nyílt forráskódú tananyagfejlesztésben. In: Kerülő Judit, Jenei Teréz, Gyarmati Imre (szerk.) XVII. Országos Neveléstudományi Konferencia: Program és absztrakt kötet. 636 p. Konferencia helye, ideje: Nyíregyháza, Magyarország,2017.11.09-2017.11.11. Nyíregyháza: MTA Pedagógiai tudományos Bizottság: Nyíregyházi Egyetem,2017.p.187.1p.Könyvrészlet/Absztrakt/Kivonat/Tudományos,ISBN:978-963-508-863-8

Sós T.,Pap D. (2017): A pályakezdő szakmunkásokkal kapcsolatos elvárások és a pedagógustársadalom kihívásai és lehetőségei napjainkban a korszerű tanulási környezetben. In: Kerülő Judit, Jenei Teréz, Gyarmati Imre (szerk.) XVII. Országos Neveléstudományi Konferencia: Program és absztrakt kötet.636 p. Konferencia helye, ideje: Nyíregyháza, 2017.p. 189. 1 p. Könyvrészlet/Absztrakt/Kivonat/Tudományos, ISBN:978-963-508-863-8

Sós T. (2016): Szakképzési utak a tanulási zavarokkal, problémákkal küzdő tanulók számára. In: Kereszty Orsolya, Szöcs Brigitta (szerk.) *Tanulás, tudás, innováció* 2016. Konferencia helye, ideje: Budapest, Magyarország, 2016.05.06. – 2016.05.07. Budapest: Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal. pp 26–27. Könyvrészlet/Absztrakt/Kivonat/Tudományos, ISBN: 978-963-264-126-3

Sós T. (2016): Tervek és tények vizsgálata a szakképzés és a munkaerőpiac kapcsolatrendszerében, regionális metszetben. In: Zsolnai Anikó, Kasik László (szerk.) *A tanulás és nevelés interdiszciplináris megközelítése: XVI. Országos Neveléstudományi Konferencia*. Program, absztraktkötet. 497 p. Konferencia helye, ideje: Szeged, Magyarország, 2016.11.17. – 2016.11.19. Szeged: SZTE BTK Neveléstudományi Intézet; MTA Pedagógiai Bizottság. pp 435–453. Könyvrészlet/Absztrakt / Kivonat/Tudományos, ISBN: 978-963-306-513-6

Sós T. (2015): Értékteremtés, kereslet-kínálat a szakképzés és a munkaerőpiac kapcsolatában Észak-Magyarországon. In: Tóth Péter, Holik Ildikó, Tordai Zita (szerk.) *Pedagógusok, tanulók, iskolák – az értékformálás, az értékközvetítés és az értékteremtés világa*: tartalmi összefoglalók: XV. Országos Neveléstudományi Konferencia 365p. Konferencia helye, ideje: Budapest, Magyarország, 2015.11.19. – 2015.11.21. Budapest: Óbudai Egyetem. pp 347–348. Könyvrészlet/Absztrakt/Kivonat/Tudományos, ISBN: 978-615-5460-53-1

Sós T. (2013): Változó tanulási formák a szakképzésben. In: Bárdos Jenő, Kis-Tóth Lajos, Racsko Réka (szerk.) *XIII. Országos Neveléstudományi Konferencia: Változó életformák – Régi és új tanulási környezetek*. 561 p. Konferencia helye, ideje: Eger, Magyarország, 2013.11.06. – 2013.11.09. Eger: Líceum Kiadó. 288 p. Könyvrészlet/Szaktanulmány/Tudományos, ISBN: 978-615-5250-32-3

Sós T. (2012): A szabályozási keretek változásai a szakképzésben. In: Benedek András, Tóth Péter, Vedovatti Anildo (szerk.) *A munka és nevelés világa a tudományban: XII. Országos Neveléstudományi Konferencia*. 385p., Konferencia helye, ideje: Budapest, Magyarország, 2012.11.08. – 2012.11.10. Miskolc: Közoktatási Vezetők Képzéséért Oktatási és Nevelésfejlesztési Alapítvány. pp 107–108. Könyvrészlet/Absztrakt/ Kivonat/Tudományos, ISBN: 978-963-89110-8-7

Sós T. (2011): A munkaadói elvárások változásai a fiatal szakmunkásokkal szemben. In: Hegedűs Judit, Kempf Katalin, Németh András (szerk.) *Közoktatás, pedagógusképzés, neveléstudomány - a múlt értékei és a jövő kihívásai: XI. Országos Neveléstudományi Konferencia, program és összefoglalók*. 483p., Konferencia helye, ideje: Budapest, Magyarország, 2011.11.03. – 2011.11.05. Budapest: MTA Pedagógiai Bizottság. pp 318–319. Könyvrészlet/Absztrakt / Kivonat/Tudományos, ISBN: 978-963-693-380-7

Sós T. (2009): Oktatás-képzés: a fejlesztés és fejlődés alapja. In: Kocziszky György, Koleszár Ágnes (szerk.) *VII. nemzetközi konferencia*. 2. kötet. 339 p. Konferencia helye, ideje: Miskolc; Lillafüred, Magyarország, 2009.05.19–2009.05.20. Miskolc: Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar. pp 282–288. Könyvrészlet/Konferenciaközlemény/Tudományos, ISBN:978-963-661 892-6

6.2.1.Konferenciakiadványban idegen nyelven megjelent:

Sós T. (2007): Vocational Education and Training and Regionality. In: András Benedek (szerk.) Egyéb szerzőség: Judit Vidékiné Reményi (ford.); *New Trends in Teacher Training* 94p. Konferencia helye, ideje: Budapest, Magyarország, 2006.11.18. Budapest: BME GTK Alkalmazott Pedagógia és Pszichológia Intézet. pp 23–26. Könyvrészlet/Utánközlés/Tudományos, ISBN: 978-963-420-921-8

6.3. Tudományos könyv/könyvrészlet:

Sós T. (2016): Tanulási zavarokkal, problémákkal küzdő tanulók lehetőségei a szakképzésben. In: Mudri Zsuzsa (szerk.) *Gyermek 3D-ben – Tanulási zavarral*

a szakképzésben. 166 p. Budapest: Magyar Pedagógiai Társaság. pp 132–155. Könyvrészlet/Könyvfejezet/Tudományos, ISBN: 978-963-7123-46-7

Sós T. (2013): A szakiskolai képzés optimalizálási lehetőségei. In: Bábosik István (szerk.) *Az iskola optimalizálásának lehetőségei*. 304p. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó. pp 203–222. Könyvrészlet/Könyvfejezet/Tudományos, ISBN: 978 96 9955 39 4

Sós T. (2011): A munkaadói elvárások változásai a fiatal szakmunkásokkal szemben. In: Benedek András (szerk.) *Regionalitás és szakképzés: Új kihívások, új lehetőségek a szakképzésben és felnőttoktatásban: XI. Országos Neveléstudományi Konferencia*. 64p. Konferencia helye, ideje: Budapest, Magyarország, 2011.11.03. – 2011.11.05., Budapest: BME, pp 53–64. Könyvrészlet/Szaktanulmány/Tudományos, ISBN: 978-963-313-041-4

Sós T. (2007): Szakképzés és regionalitás. In: Benedek András (szerk.) *Új tendenciák a képzők képzésében*. 163 p. Konferencia helye, ideje: Budapest, Magyarország, 2006.11.18. Budapest: BME Alkalmazott Pedagógia és Pszichológia Intézet. pp 47–56. Könyvrészlet/Konferenciaközlemény/Tudományos, ISBN: 978-963-420-919-5

Sós T. (2007): Nemzeti szintű irányítás, döntés a szakképzésben. Szalainé (szerk.) *Szakképzési ismeretek* Budapest: Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet (NSZFI). pp 64-85. Könyv/Tanulmánykötet/Oktatási

Sós T. (2007): A kétkezi munka, a szakma tanulása, mint perspektíva... (gondolatok a témához) In: Hroncová Jolana, Emmerová Ingrid (szerk.) *Zborník vedeckovýskumných prác Katedry pedagogiky* (3). Banská Bystrica: Matej Bel University. pp 246-250. Könyvrészlet/Könyvfejezet/Oktatási, ISBN: 978-80-8083-457-9